

HCSS Publieksmonitor

Maatschappelijke Stabiliteit

Hoofdpijnen Zomerpeiling 2026

Jesse Kommandeur en Gerben Bakker

Juli 2026

HCSS Publieksmonitor

Hoofdpijnen Zomerpeiling 2026

Juli 2026

Lead HCSS Publieksmonitor **Maatschappelijke Stabiliteit**

Jesse Kommandeur (Manager HCSS Datalab)

Hoofdauteur

Jesse Kommandeur (Manager HCSS Datalab)

Co-auteur(s)

Gerben Bakker (Senior Strategisch Analist
Nationale Veiligheid en Weerbaarheid)

Programma Strategische Monitor Politie

Gerben Bakker (Programmadirecteur Nationale
veiligheid en weerbaarheid)

Data-analyse en -visualisatie

Emma Bokel
(Data Scientist HCSS Datalab)

Redactie en review

Paul Sinning (CEO HCSS)

Met dank aan/met bijdragen van

Jeroen van Lindert (KiesKompas)
Willem Blanken (KiesKompas)

Opdrachtgever

Directie Strategie en Innovatie, Staf Korpsleiding
Nederlandse politie.

De publiekmonitor is een onderzoekslijn binnen HCSS in opdracht van de Directie Strategie en Innovatie, Staf Korpsleiding Nederlandse politie. De analyses in dit rapport zijn afgerond in **juli 2026**. Gebeurtenissen of ontwikkelingen die plaatsvonden in de periode tussen afronding en publicatie zijn niet van invloed geweest op de bevindingen.

© The Hague Centre for Strategic Studies behoudt zich alle rechten voor. Geen enkel onderdeel van dit rapport mag gereproduceerd of gepubliceerd worden in welke vorm dan ook, in print, microfilm, fotografie, of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van HCSS. De rechten van alle foto's zijn voor behouden aan hun respectievelijke eigenaars.

Omslagafbeelding: Canva (AI-gegenereerd)

Inhoudsopgave

	Takeaways	V
1.	Introductie	1
2.	Maatschappelijke zelfpositionering	5
3.	Externe druk	9
4.	Intern ongenoegen	13
5.	Subversieve krachten	17
6.	Weerbaarheid en veerkracht	20
7.	Samenvattend	23

Over de **HCSS Publieksmonitor**

De HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit brengt structureel in kaart hoe Nederlanders maatschappelijke stabiliteit waarnemen. De monitor kijkt daarbij niet alleen naar objectieve ontwikkelingen, maar juist naar de perceptie van burgers: waar zien zij dreigingen, waar nemen zij wantrouwen waar, of juist maatschappelijke veerkracht?

De monitor richt zich op vier centrale thema's: **externe druk**, **intern ongenoegen**, **subversieve krachten** en **maatschappelijke veerkracht**. Externe druk verwijst onder meer naar geopolitieke spanningen, migratie en buitenlandse beïnvloeding. Intern ongenoegen gaat over polarisatie, sociale onrust en vertrouwen in politiek en instituties. Subversieve krachten hebben betrekking op dreigingen als georganiseerde misdaad, extremisme en digitale ontwrichting. Veerkracht en weerbaarheid omvatten factoren zoals onderlinge cohesie, vertrouwen, en het gevoel voorbereid te zijn op crises.

De vragenlijst achter de monitor is ontwikkeld door HCSS in samenwerking met Kieskompas en wordt periodiek afgenomen onder een representatieve steekproefpopulatie van Nederlandse burgers. De verzamelde antwoorden vormen de basis voor de publieksperceptie, die het mogelijk maakt om ontwikkelingen door tijd te volgen en te koppelen aan maatschappelijke en politieke ontwikkelingen.

A white square with a thick white border containing the number 4 in a large, bold, white font. Below the square is a yellow rectangular label with the text 'Vaste thema's' in black.

4

Vaste thema's

A white square with a thick white border containing the text '4.000+' in a large, bold, white font. Below the square is a yellow rectangular label with the text 'Deelnemers' in black.

4.000+

Deelnemers

A white square with a thick white border containing the number 3 in a large, bold, white font. Below the square is a yellow rectangular label with the text 'Keer per jaar' in black.

3

Keer per jaar

Takeaways

Stabiliteit blijft een krappe voldoende

Nederlanders geven de maatschappelijke stabiliteit voor de vierde keer op rij een 6,1. Achter dat constante cijfer drijft de samenleving echter uiteen: zowel de tevreden top als de afgehaakte onderkant groeit, ten koste van het midden.

Het zwaartepunt kantelt van buiten naar binnen

De zorg over dreigingen van buitenaf piekte in het voorjaar en stabiliseert nu. In plaats daarvan slaat de onrust naar binnen: intern ongenoegen en de zorg over binnenlandse “subversieve krachten” stijgen harder dan ooit tussen twee metingen.

Migratie snijdt dwars door alle dimensies heen

Migratie is voor de vijfde keer op rij de grootste zorg van buitenaf én van binnenuit, en wint verder aan gewicht. Bovendien verdeelt het thema net zo sterk als het domineert: zorgen hierover wisselen zeer sterk over politieke, generationele en geografische lijnen

Het thema klimaat explodeert, Oekraïne verdampt

Na de heetste juni ooit komt klimaatverandering voor het eerst in de top drie. De angst voor een oorlog in Europa zakt verder weg, terwijl de zorg over spanningen tussen grootmachten groeit.

Rechtsextremisme haalt religieus extremisme in

Voor het eerst eindigt rechts-extremisme bovenaan, gelijk met religieus extremisme. Daarnaast groeit de overtuiging dat georganiseerde misdaad grip krijgt op samenleving en rechtssysteem, en wint ook de zorg over buitenlandse regimes terrein.

Vertrouwen zit in de buurt, niet in ‘Den Haag’

Nederlanders geloven vooral in hun directe omgeving en eigen redzaamheid, veel minder in de paraatheid van het land. Waar we het over dreigingen radicaal oneens zijn, delen we dat gebrek aan vertrouwen juist breed, dwars door alle kampen heen.

1. Introductie

Waar de wereldorde verschuift en zorgen over de rechtsstaat veelvuldig worden geuit, is het de moeite waard om vinger aan de pols te houden van de samenleving. **De HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit** (hierna HCSS Publieksmonitor) peilt hoe Nederlanders de systeemdruk op hun samenleving waarnemen op macroniveau.¹ Deze notitie vat de bevindingen van deze uitgebreide survey op hoofdlijnen samen.² Waar zien Nederlanders dreigingen? Waar ziet men grote bronnen van (nationale) onvrede? Welke krachten en groepen ziet men als ondermijnend? En wat geeft Nederlanders juist vertrouwen in de veerkracht van Nederland en onze samenleving?

Over de Zomerpeiling 2026. De zomerpeiling is eind juni 2026 uitgezet onder ruim 4.600 representatieve respondenten uit heel Nederland, en volgt daarmee de peiling die in februari 2026 afgenomen is. In dit document presenteren we de uitkomsten op hoofdlijnen en delen we de 'top concerns' die als meest opvallend worden beschouwd. Voor een volledig overzicht van alle vragen en resultaten verwijzen we naar de **bijlagen HCSS Zomerpeiling 2026**. De HCSS Publieksmonitor is in de kern een strategisch beleidsinstrument: het is gefundeerd op wetenschappelijke inzichten en analysemethoden beschreven in het **scoping paper** maar moet niet worden beschouwd als wetenschappelijke onderzoekspublicatie.

3

Maatschappelijke stabiliteit gepeild.⁴ Wat bedoelen we met 'maatschappelijke stabiliteit'? En hoe noodzakelijk is het dat onze samenleving stabiel is? HCSS heeft dit concept aangegrepen om een samenhang van krachten te willen vangen die op onze samenleving inwerken.⁵ Het uitgangspunt is dat onze democratische rechtsorde tegen een stootje moet kunnen. Het mag in democratieën best 'knetteren'. Toch zijn democratische samenlevingen niet onkwetsbaar. Ineenstorting of autocratische machtsgrepen kunnen soms sneller ontstaan dan we denken.⁶ Met maatschappelijke stabiliteit bedoelen we daarom vooral dat de basis van onze liberale democratische rechtsorde gezond blijft.

- ¹ In dit licht spreken we van systemische risico's: risico's die voortkomen uit interacties tussen interne spanningen en externe druk, en die in potentie het functioneren van de samenleving als geheel ondermijnen
- ² De HCSS Publieksmonitor is inmiddels vijf keer uitgevoerd: Wave 0 (augustus 2025, najaar), Wave 1 (november 2025, winter), Wave 2 (mei 2025, zomer), Wave 3 (februari 2026, voorjaar) en Wave 4 (juni 2026, zomer). In totaal hebben tot nu toe 24.000 participanten deelgenomen.
- ³ Kommandeur, J., & Bakker, G. (2026). HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit: Bijlagen Voorjaarspeiling 2026. The Hague Centre for Strategic Studies. <https://hcss.nl/report/hcss-publieksmonitor-maatschappelijke-stabiliteit-hoofdlijnen-voorjaarspeiling-2026/>
- ⁴ Om de resultaten zo representatief mogelijk te maken, zijn de data gewogen, waarbij ondervertegenwoordigde groepen zwaarder meetellen. Voor de weging was de demografische verdeling als volgt: 51% van de respondenten is man en 49% vrouw; 24% is praktisch opgeleid, 43% middelbaar opgeleid en 34% theoretisch opgeleid. Bij de Tweede Kamerverkiezingen gaf 14% aan op D66 te hebben gestemd, 12% op de PVV, 11% op de VVD, 10% op GroenLinks-PvdA (inmiddels Progressief Nederland), 9% op het CDA, 5% op JA21, 4% op FvD, 2% op BBB, 2% op de SP, 2% op de ChristenUnie, 2% op de Partij voor de Dieren, 2% op de SGP, 2% op DENK, 1% op Volt en 1% op een andere partij; 21% stemde blanco of niet. Van de respondenten is 75% zelf – of hebben beide ouders – in Nederland geboren, 10% is afkomstig uit een andere EU-lidstaat en 15% van buiten de EU; deze indeling is gebaseerd op het geboorteland van de respondent en diens ouders. De gemiddelde leeftijd van de deelnemers is 53 jaar.
- ⁵ HCSS hanteert de definitie van maatschappelijke stabiliteit: 'het ongestoord functioneren van het dynamische Nederlandse leefklimaat waarin individuen, groepen en instituties vrij en beschermd kunnen functioneren en samenleven, verzekerd van de verworvenheden en de continuïteit van de Nederlandse democratische rechtsorde en de daarin gedeelde waarden.'
- ⁶ Walter, Barbara F. *How Civil Wars Start: And How to Stop Them*. New York: Crown, 2022.

De HCSS Publieksmonitor is ontwikkeld voor de **Nederlandse politie** binnen het **Strategische Monitor Politie** programma. Daarbinnen dient het instrument om een vinger aan de pols te houden van de maatschappij. Inzichten ondersteunen bestuurlijke en beleidsmatige koersbepaling en dragen bij aan de toekomstige maatschappelijke positionering van de politie. De gedeelde kennis beoogt het publieke debat verder te helpen en andere beleidsspelers in het veld te informeren.

Systeemdruk. Om deze 'gezonde continuïteit' van onze rechtsorde te beoordelen kun je kijken naar de mate van systeemdruk die onze samenleving moet verduren. Deze systeemdruk—de manier waarop allerlei ontwikkelingen en gebeurtenissen samenvloeien en zo een groter systemisch risico vormen—is ten dele uit te drukken in feitelijke prestaties. Men kan kijken naar de kwaliteit van politieke inspraak of rechtspraak bijvoorbeeld. Maar naast het feitelijk beeld is ook de indruk van Nederlanders zelf van groot belang. Het publiek kan risico's signaleren die bestuurders onvoldoende scherp hebben. Ook kan het publieke beeld belangrijke vragen oproepen over de kloof tussen wat écht een risico is voor de maatschappelijke stabiliteit en wat mensen zélf belangrijk vinden.

Vier dimensies van maatschappelijke stabiliteit. De HCSS Publieksmonitor heeft tot doel om een beeld te vormen van waar Nederlanders zélf zorgen bij voelen. Tegelijk is "maatschappelijke stabiliteit" op zichzelf een moeilijk en veelzijdig concept om te peilen. Daarom onderscheiden we vier dimensies die in de Publieksmonitor worden gethematiseerd.⁷ Deze dimensies zijn niet willekeurig, maar geïnspireerd op bestaande ordeningen. Ze zijn: (1) *Externe druk*, of de factoren die van buiten Nederland op ons inwerken, (2) *Intern ongenoegen*, of de bronnen van onvrede die interne spanningen kunnen veroorzaken, (3) *Subversieve krachten*, of de groepen of actoren die de rechtsorde van binnenuit ondermijnen, en (4) *Weerbaarheid en veerkracht*, factoren die de samenleving robuuster maken en helpen herstellen.

⁷ In het Scoping paper HCSS publieksmonitor maatschappelijke stabiliteit wordt toegelicht hoe deze concepten in elkaar grijpen en hoe ze zijn verbonden met variabelen en vragen. Bakker, G. & Kommandeur, J., (2025). HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit: Scoping Paper. The Hague Centre for Strategic Studies

Figuur 1. Gesimplificeerde voorstelling van de vier dimensies van maatschappelijke stabiliteit

De opbouw van deze rapportage volgt de structuur van de survey:

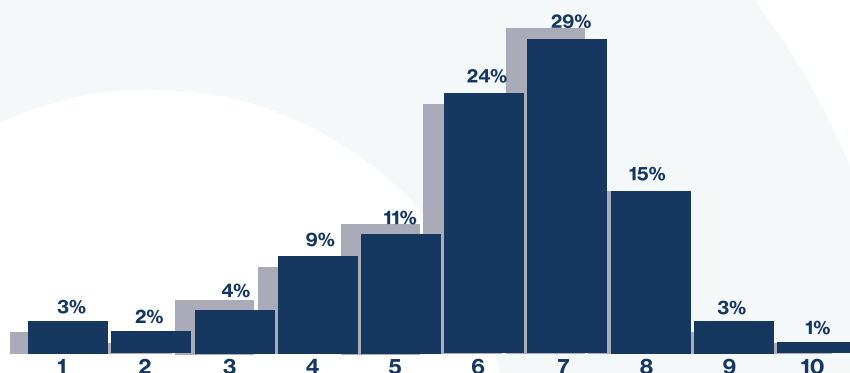
- **Maatschappelijke zelfpositionering** – waar staan respondenten wat betreft hun maatschappelijke oriëntatie? Is men optimistisch óf pessimistisch, progressief óf conservatief?
- **Externe druk** – wat zien Nederlanders als de grootste dreigingen van buitenaf op de samenleving, en hoe worden deze dreigingen gewogen?
- **Intern ongenoegen** – welke bronnen van onvrede zien Nederlanders als zorgwekkend? We vroegen mensen naar zaken die het sociaal contract brozer maken.
- **Subversieve krachten** – wat zien Nederlanders als bedreigend als het aankomt op krachten die zich binnen onze samenleving manifesteren maar die uit zijn op ontwrichting?
- **Weerbaarheid en veerkracht** – belicht de oordelen van Nederlanders over de robuuste en veerkrachtige aspecten van de samenleving.
- **De 'stand van stabiliteit'** – vormt de integrale slotbeschouwing op basis van de uitkomsten.

Elke sectie van deze rapportage wordt geopend aan de hand van een infosheet waarin de belangrijkste en opvallendste uitkomsten op dit thema worden uitgelicht.

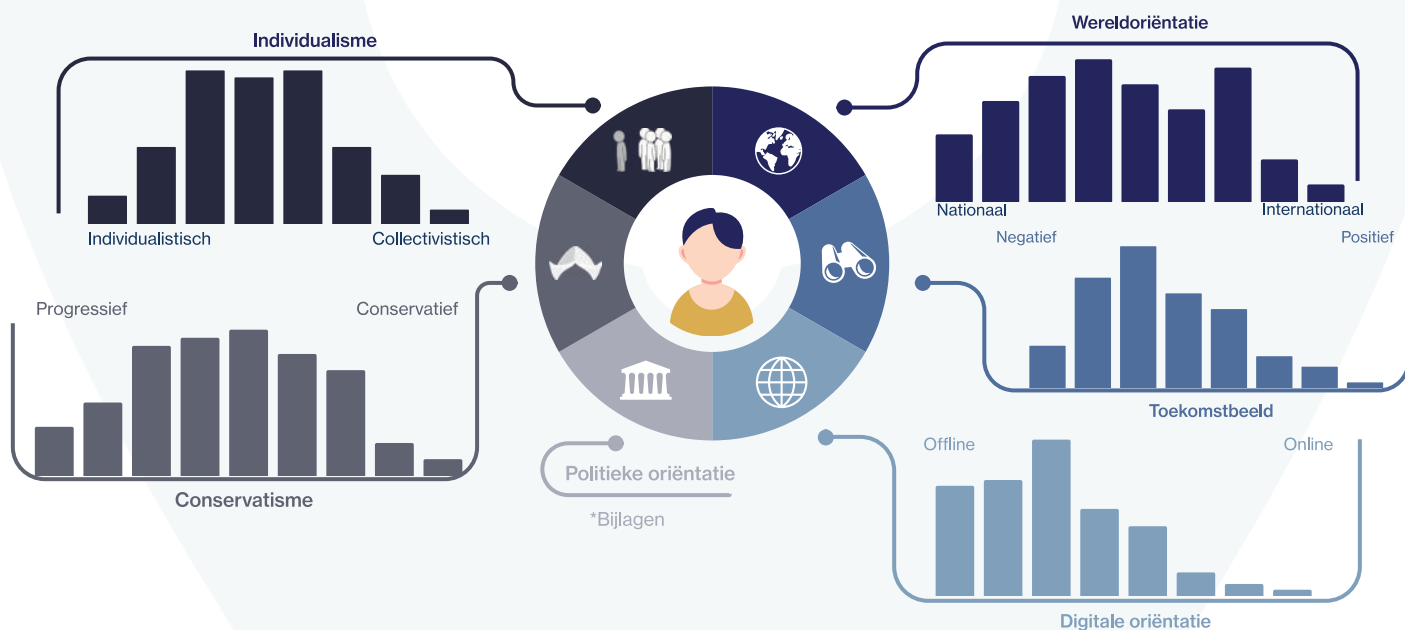
Maatschappelijke Stabiliteit

HCSS Publieksmonitor Zomerpeiling 2026

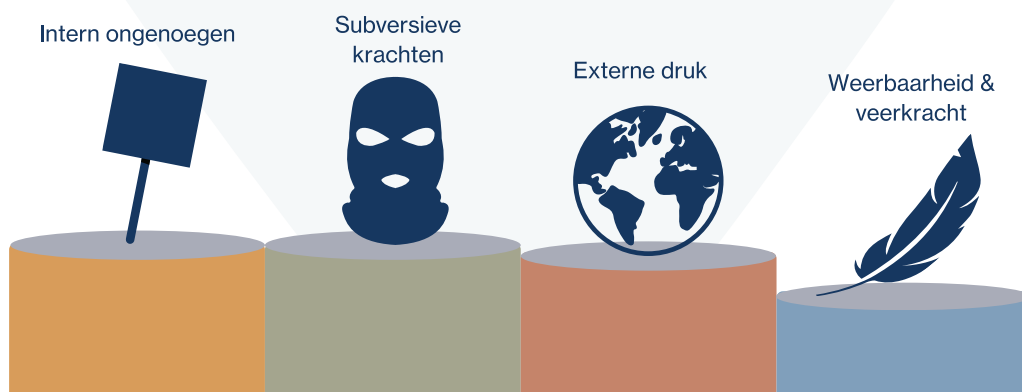
Welk cijfer geeft men de veiligheid en stabiliteit in Nederland?

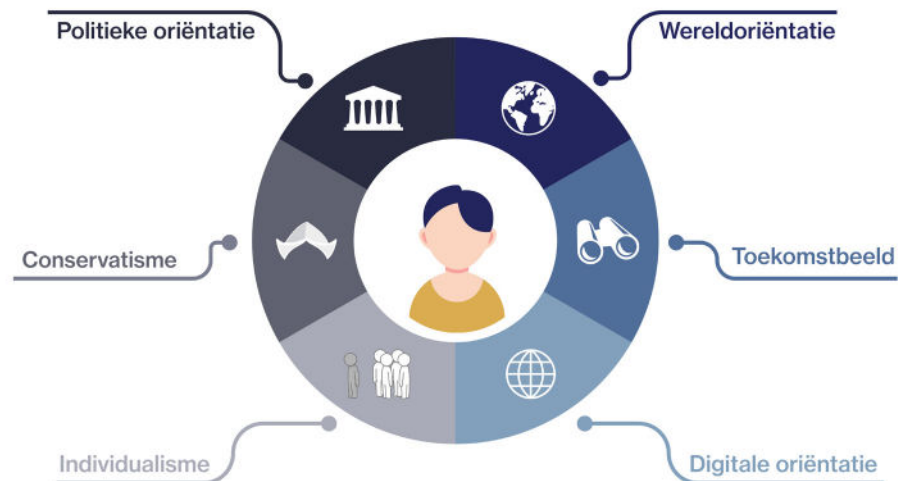
Hoe positioneren Nederlanders zichzelf?

Welke onderwerp wordt als meest zorgwekkend ervaren?

2. Maatschappelijke zelfpositionering

Voor een goede interpretatie van de resultaten uit de HCSS Publieksmonitor is het belangrijk om niet alleen te weten wat mensen denken, maar ook vanuit welk perspectief ze dat doen. Het profiel van respondenten met betrekking tot hun maatschappelijke oriëntatie is daarom in kaart gebracht aan de hand van vijf zelfpositioneringsvragen.⁸

Maatschappelijke zelfpositionering. In de zomerpeiling 2026 tekent zich opnieuw een overwegend stabiel beeld af, met één duidelijke uitzondering. De grootste verschuiving ten opzichte van eerdere peilingen zit in het toekomstbeeld: het aandeel Nederlanders met een pessimistische kijk op de richting van de samenleving is gegroeid. Deze groep beoordeelt de maatschappelijke stabiliteit doorgaans ook negatiever. Daarnaast geven respondenten gemiddeld iets vaker aan nationale vraagstukken zwaarder te wegen dan internationale, en prioriteert een licht groeiende groep het collectief boven het individu. De overige twee dimensies, digitale oriëntatie en conservatisme, blijven vrijwel ongewijzigd. Hoewel er dus kleine verschuivingen zichtbaar zijn, blijven de antwoorden op deze vragen over de gehele linie opvallend constant.

Ook de onderliggende samenhang blijft gelijk aan eerdere metingen. Wie optimistischer is over de toekomst, geeft doorgaans hogere cijfers voor de maatschappelijke stabiliteit. Datzelfde geldt voor wie zich internationaler oriënteert en voor wie het collectief belangrijker acht dan het individu. Optimisme, verbondenheid en een collectieve oriëntatie blijven daarmee belangrijke tegenkrachten tegen angst en ongenoegen.

⁸ De maatschappelijke zelfpositionering bestaat uit: (1) toekomstbeeld – optimistisch of bezorgd over de richting van de samenleving; (2) oriëntatie van nationaal tot internationaal – legt men de nadruk op binnenlandse of mondiale prioriteiten?; (3) verhouding tot de gemeenschap – is men meer individualistisch of collectivistisch? (4) culturele oriëntatie – is men behoudend of progressief?; en (5) hun politieke oriëntatie, gebaseerd op stemgedrag tijdens de Tweede Kamerverkiezingen in oktober 2025.

Maatschappelijke stabiliteit wederom stabiel. Nederlanders beoordelen de maatschappelijke stabiliteit gemiddeld met een 6,1, dezelfde score als in de afgelopen drie metingen. Dat bevestigt de stabiele maar krappe voldoende die men aan de samenleving toekent. Onder dat gelijkblijvende gemiddelde zet echter een trend door die in eerdere peilingen al voorzichtiger zichtbaar was: waar respondenten voorheen vaker in het midden van de schaal zaten (rond een 5, 6 of 7) verschuift de verdeling nu naar de uitersten. Zowel de groep die een hoog cijfer geeft (8 of hoger) als de groep die een laag cijfer geeft (lager dan een 5) is gegroeid ten opzichte van de vorige peiling. Dat wijst erop dat de onderlinge verschillen tussen Nederlanders groter worden en dat het beeld van de samenleving verder uiteenloopt.

Zorgen over externe druk stabiliseren. Zorgen over intern ongenoegen nemen toe. Het aandeel respondenten dat zich zorgen maakt dat onvrede binnen de Nederlandse samenleving de veiligheid en stabiliteit van het land beïnvloedt, is ten opzichte van de vorige peiling met circa vier procentpunt gestegen. Daarmee is dit de grootste verschuiving tussen twee opeenvolgende metingen tot nu toe. Een mogelijke verklaring is dat de nieuwsfocus ook iets sterker naar binnen gekeerd is geweest, met de kamerdebatten over de COVID-19-aanpak, de Defend-protesten in diverse gemeenten, en de discussies over digitale kwetsbaarheden en jongeren. De impact van de oorlog in Iran op Nederland oogt vooralsnog minder zwaar dan verwacht.

Eerdere peilingen lieten zien dat de bevolking buitenlandse ontwikkelingen weliswaar als een belangrijke dreiging voor de maatschappelijke stabiliteit ziet, maar dat uiteindelijk binnenlandse onvrede mensen doorgaans het meeste zorgen baart. Dit is ook verklaarbaar omdat veranderingen dichtbij huis sneller voelbaar zijn. In de voorjaarspeiling tekende zich voor het eerst een kentering af, met een scherpe toename van de zorgen over externe druk. In de zomerpeiling lijkt dat beeld te stabiliseren: het aandeel Nederlanders dat zich redelijk veel tot heel erg veel zorgen maakt over externe druk neemt licht af, terwijl de groep die zich hierover juist héél veel zorgen maakt iets groter wordt. Het aantal bezorgde mensen daalt dus, maar de intensiteit van de zorg bij de meest bezorgde groep neemt toe.

Zorgen over intern ongenoegen en subversieve krachten nemen toe. Het patroon dat zich in de voorjaarspeiling aftekende keert zich in wezen om. Waar de vorige meting nog sterk in het teken stond van dreigingen van buitenaf, verplaatst het zwaartepunt van de grootste stijgers zich nu naar de binnenlandse sfeer: een groeiend aantal Nederlanders geeft aan zich zorgen te maken dat de onvrede binnen onze eigen samenleving de veiligheid en stabiliteit van het land ondermijnt. Een plausibele verklaring hiervoor ligt opnieuw in de binnenlandse maatschappelijke spanningen van de afgelopen maanden, en dan met name in de oplopende onrust rond migratie en asielopvang.

De toenemende zorgen over de interne stabiliteit worden ook zichtbaar bij het peilingsonderdeel “subversieve krachten”, waar het aantal Nederlanders dat zich zorgen maakt over de invloed van extremistische of ondermijnende groepen uit binnen- en buitenland fors is toegenomen: het betreft een van de grootste stijgers tussen twee metingen sinds de start van de Publieksmonitor. Ook hier ligt een verband met de toegenomen migratieprotesten voor de hand, en dan met name de focus op de acties van “Defend-groepen”. Tegelijk is er ook de nodige aandacht geweest voor jonge online radicalisering en nihilistisch extremisme, mede dankzij onderzoeks- en nieuwsbijdragen door HCSS en de publicatie van het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN), gepubliceerd door de NCTV.

Wat opvalt, is dat de zorgen over interne subversieve krachten allerminst gelijkmatig over de bevolking zijn verdeeld: het zijn vooral de respondenten die zichzelf politiek in het midden of links van het politieke midden plaatsen (PvdA-GroenLinks, D66) die zich hierover zorgen maken, terwijl die bezorgdheid onder respondenten rechts van het midden (PVV, JA21, FvD) merkbaar lager ligt. Dit verschil is ook zichtbaar tussen mensen met een progressieve versus conservatieve of nationale oriëntatie. Dit suggereert dat de migratieprotesten door Defend-groepen door deze kant van de samenleving vaker als een subversieve – lees: extremistische – kracht wordt geduid, terwijl rechts en conservatief deze ontwikkelingen als minder bedreigend ervaart, maar eerder als een gelegitimeerd protest.

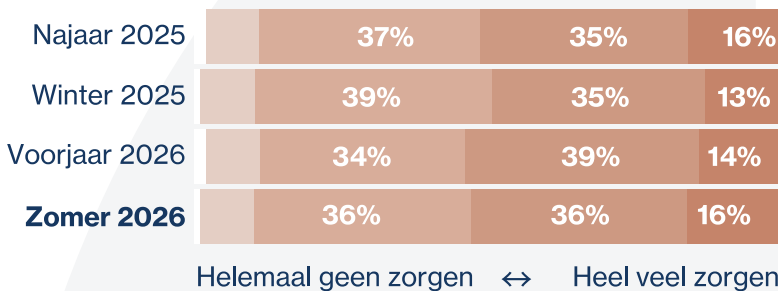
Vertrouwen in veerkracht blijft laag, maar stabiel. Opvallend genoeg blijft, tegen de achtergrond van de grotere interne dreigingsfocus juist het vertrouwen in de weerbaarheid en veerkracht van het land opvallend constant. Het niveau van vertrouwen is weliswaar laag, maar het daalt ook niet. Nog opvallender is dat, waar we bij de zorgen over dreigingen breuklijnen zien tussen groepen en oriëntaties, die verschillen bij het vertrouwen in de veerkracht vrijwel volledig wegvallen. Waar Nederlanders sterk uiteenlopen in wáár ze zich zorgen over maken, zijn ze bij de vraag of het land een crisis aankan juist opmerkelijk eensgezind: dat gedempte vertrouwen loopt vrijwel uniform dwars door alle profielen en politieke kampen heen.

Externe druk

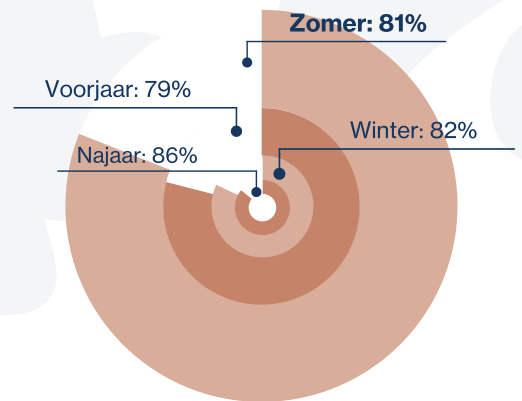
HCSS Publieksmonitor Zomerpeiling 2026

Algemene zorgen over externe druk

In hoeverre maken Nederlanders zich zorgen over de geopolitieke ontwikkelingen en internationale spanningen?

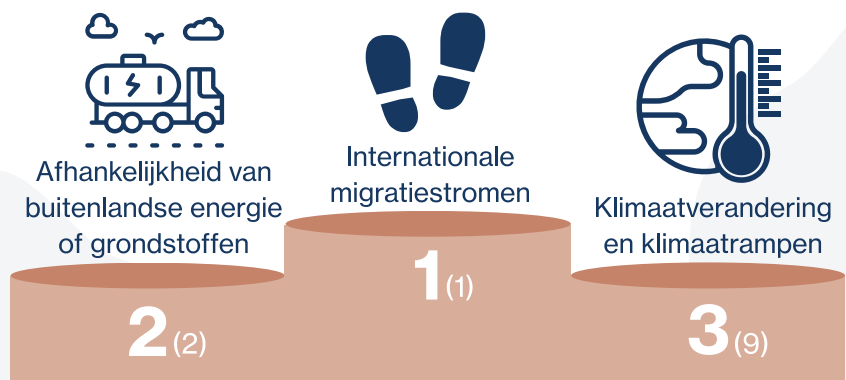

Percentage Nederlanders dat vindt dat de huidige wereldwijde situatie tot spanningen in Nederland leidt.

Top drie meest gepercipieerde dreigingen

Internationale migratiestromen, afhankelijkheid van buitenlandse energie of grondstoffen, en klimaatverandering en klimaatrampen worden gezien als de belangrijkste dreigingen van buitenaf. Daarmee blijft de top-2 gelijk, maar verandert de derde plek ten opzichte van de voorjaarspeiling 2026 (cyberaanvallen vanuit het buitenland).

Specifieke observaties Externe druk

3. Externe druk

Externe druk verwijst naar maatschappelijke spanningen die voortkomen uit invloeden van buitenaf, zoals geopolitieke ontwikkelingen, internationale conflicten, migratiestromen of digitale dreigingen. Waar de voorjaarspeiling voor het eerst een duidelijke kentering liet zien, met een scherpe toename van de bezorgdheid over dreigingen van buitenaf, tekent zich in de zomerpeiling 2026 een ander beeld af. Het aandeel Nederlanders dat zich hierover redelijk veel tot heel erg veel zorgen maakt, neemt weer licht af (al wordt de groep die zich hierover juist héél veel zorgen maakt groter). Het aantal bezorgde mensen daalt dus, terwijl de intensiteit van de zorg bij de meest bezorgde groep toeneemt. Daarmee lijkt de piek van het voorjaar zich te stabiliseren en verschuift het zwaartepunt van de grootste stijgers naar de binnenlandse sfeer. Als mogelijke verklaring noemden we al dat de acute nieuwswaarde van geopolitieke escalaties wat is weggeëbd, waardoor de aandacht van respondenten weer sterker naar binnenlandse bronnen van onvrede is gekanteld.

Algemene zorgen over externe druk. De bezorgdheid over externe dreigingen blijft breed gedragen onder Nederlanders in de zomerpeiling. Een ruime meerderheid maakt zich zorgen over geopolitieke ontwikkelingen en internationale spanningen, waarbij het aandeel dat zich hier redelijk tot heel veel zorgen over maakt nu gestabiliseerd is. Het aantal Nederlanders dat aangeeft dat de huidige geopolitieke situatie tot spanningen in Nederland leidt, is eveneens gestabiliseerd.

Top-3 dreigingen. De grootste verschuiving doet zich voor op de derde plaats van de dreigingsranglijst. Waar in de voorjaarspeiling nog cyberaanvallen vanuit het buitenland de top drie binnenkwamen, valt deze dreiging in de zomerpeiling terug naar de vijfde plaats. In plaats daarvan komen klimaatverandering en klimaatrampen de top drie binnen, met een opmerkelijke sprong van de negende naar de derde plaats. Daarmee is dit veruit de sterkste stijger van deze meting. De verklaring ligt in de uitzonderlijke weersextremen van de afgelopen zomermaanden: juni 2026 was in West-Europa de warmste junimaand sinds het begin van de metingen, met temperaturen die gemiddeld zo'n drie graden boven het langjarig gemiddelde lagen.⁹

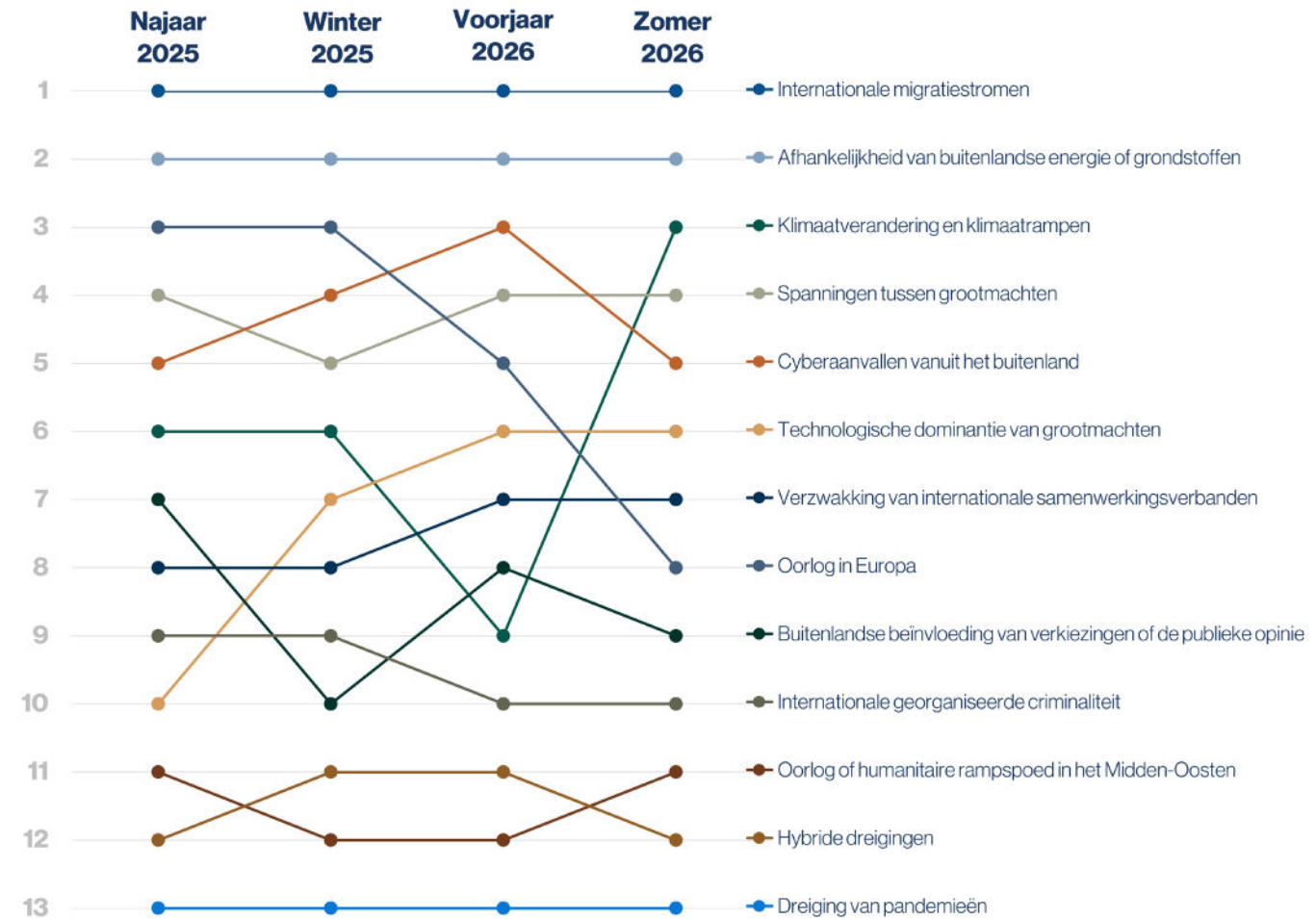
Dat het meetmoment hier een rol speelt, wordt benadrukt door een vergelijking met de Clingendael Barometer, die eind december 2025 werd afgenomen: in die winterpeiling scoorden de gevolgen van klimaatverandering juist laag en met een grote onderlinge verdeeldheid.¹⁰ De scherpe stijging in onze zomerpeiling lijkt daarmee sterk samen te hangen met de directe, tastbare ervaring van de recordwarme junimaand. Tegelijk laat dit zien hoe gevoelig de middenregionen van de ranglijst zijn voor de actualiteit: waar de top twee zich meting na meting bevestigt, wisselen de posities daaronder mee met de dreiging die op dat moment het meest in het oog springt.

⁹ NRC. (2026, 9 juli). [Afgelopen juni was warmste in West-Europa sinds het begin van metingen.](#)

¹⁰ Instituut Clingendael. (2026). [Tussen hoop en vrees 2026](#). In de partijpolitieke uitsplitsing ervoer 88 procent van de PVV-aanhanger en 89 procent van de JA21-aanhanger buitenlandse inmenging in migrantengemeenschappen als bedreigend, tegenover 55 procent (D66) en 44 procent (GroenLinks-PvdA).

Externe Druk: Grootste zorgen

Rangorde van politieke en internationale dreigingen die het vaakst door Nederlanders worden gekozen als bedreiging voor nationale veiligheid, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

Bron: HCSS Publieksmonitor - Zomerpeiling 2026

Diezelfde gevoeligheid voor de actualiteit werkt ook de andere kant op. De oorlog in Europa, die sinds de start van de monitor onafgebroken tot de hoogste regionen behoorde en in de voorjaarspeiling voor het eerst buiten de top drie viel, zakt in de zomerpeiling verder weg naar de achtste plaats. Daarmee zet de daling door die zich in het voorjaar al aftekende. In de voorjaarspeiling constateerden we al dat deze verschuiving niet zozeer wees op minder angst voor het conflict zelf, maar vooral op het feit dat andere, meer nieuwswaardige of tastbare dreigingen de aandacht opeisten.

Die dynamiek zet zich voort: de aandacht voor de oorlog is aan het verslappen. Dit is een ontwikkeling om nauwlettend te volgen. Het raakt aan de Nederlandse publieke support voor Oekraïne, en daarmee ook aan de steun voor de regeringskoers. Bovendien betekent een dalende urgentie niet dat de onderliggende dreiging verdwijnt. Veel analisten, en ook NAVO officials wijzen juist op troepenopbouw aan de oostflanken van Europa en op de aanhoudende risico's voor Russische conflictuitbreiding. Internationaal onderzoek wijst tevens op een afbrokkelend draagvlak, met een afnemend vertrouwen in de Oekraïense president en groeiende ideologische scheidslijnen in de manier waarop Europeanen naar het conflict kijken.¹¹

¹¹ Pew Research Center. (2026, 6 juli). *NATO Gets High Marks From Member States*. Uit dit onderzoek onder 37 landen blijkt dat een mediaan van 52% weinig vertrouwen heeft in de Oekraïense president Zelensky, en dat vooral in Europa politieke ideologie een groeiende rol speelt in de houding tegenover Rusland en het conflict.

Specifieke observaties. De rangorde vertelt niet het hele verhaal, en juist bij deze meting loont het om onder de posities naar de onderliggende percentages te kijken. Wat opvalt, is dat de zorg over vrijwel de gehele breedte licht terugloopt: zowel migratie (van 42 naar 39 procent) als de afhankelijkheid van buitenlandse energie en grondstoffen (van 41 naar 37 procent) zakken enkele procentpunten, zonder dat dit hun onbetwiste eerste en tweede plaats aantast. Tegen die achtergrond van een breed dalende bezorgdheid springt de opmars van het klimaat des te sterker in het oog: waar de meeste dreigingen terrein prijsgeven, is dit vrijwel de enige die fors wint. Dit terwijl klimaat ook samenhangt met onderwerpen als migratie en de afhankelijkheid van buitenlandse energie en grondstoffen.

Die algemene afname maakt ook zichtbaar hoe de rangorde en de absolute cijfers uit elkaar kunnen lopen. Een positie drukt altijd een verhouding uit tot de overige dreigingen en zegt op zichzelf weinig over de vraag of de zorg rond een specifiek onderwerp toe- of afneemt. Zo bewegen bij cyberaanvallen vanuit het buitenland rangorde en percentage in dezelfde richting, van 30 naar 24 procent, waarmee deze dreiging zowel in positie als in absolute zin terugvalt. Dat past bij het beeld dat cyberdreiging sterk meebeweegt met de zichtbaarheid van concrete incidenten (men denke bijvoorbeeld aan de Odidio-hack). Dit beeld is daardoor gevoeliger voor tijdelijke pieken dan structureel verankerde zorgen als migratie.

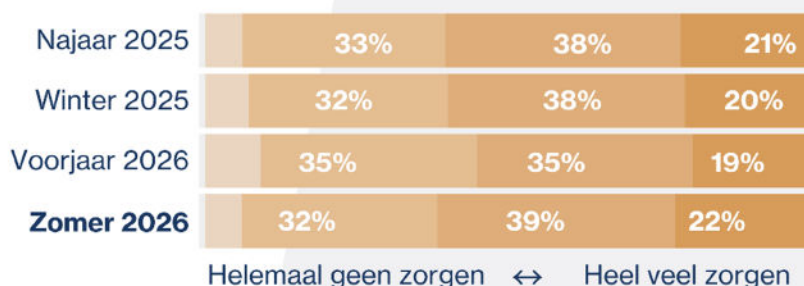
Interessant is de spanning tussen grootmachten, de enige dreiging naast het klimaat die tegen de bredere trend in stijgt, van 26 naar 30 procent. Terwijl de zorg over vrijwel alle andere internationale thema's afneemt, wint deze dreiging juist aan gewicht en klimt zij op in de rangorde. Dat suggereert dat het onbehagen over de internationale verhoudingen verwordt tot een meer structurele publieke zorg over de onderliggende machtsverhoudingen. De zich steeds sterker aftekenende verwijdering van de VS van Europa kan hieraan ten grondslag liggen. Het is in ieder geval tekenend dat deze abstractere geopolitieke gewaarwording ook zeker resoneert met de perceptie van het Nederlandse publiek.

Intern ongenoegen

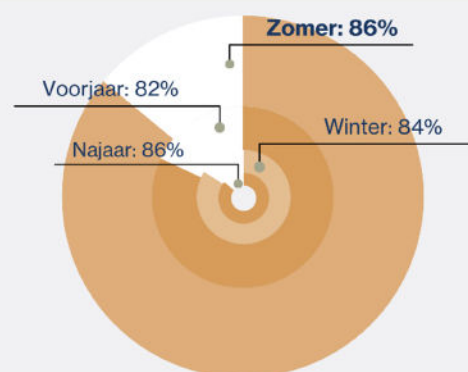
HCSS Publieksmonitor Zomerpeiling 2026

Algemene zorgen over intern ongenoegen

Hoeveel zorgen maakt u zich dat onvrede binnen de Nederlandse samenleving de veiligheid en stabiliteit van Nederland beïnvloedt?

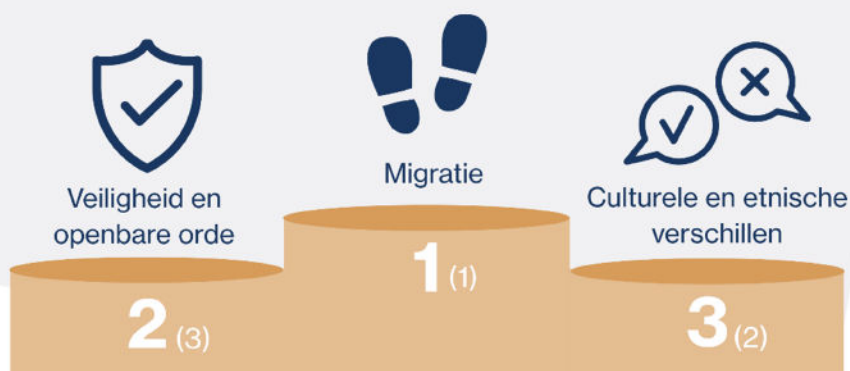

Percentage van de mensen dat zich zorgen maakt dat Nederland onveiliger zal worden.

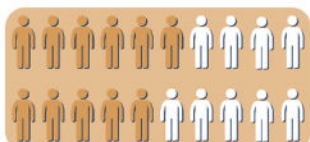

Top drie meest gepercipieerde dreigingen

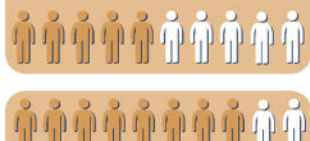
49% van de respondenten beschouwen migratie als een bedreiging voor de Nederlandse veiligheid en stabiliteit. Verder is het aantal mensen dat zich zorgen maakt over de impact van de culturele en etnische verschillen in Nederland iets gedaald, en is het aantal mensen dat zich zorgen maakt over de veiligheid en openbare orde juist gestegen.

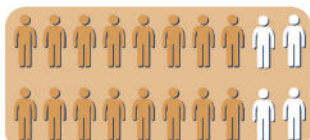
Specifieke observaties intern ongenoegen

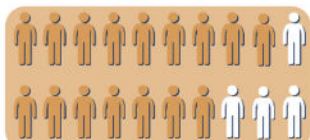
59% maakt zich veel zorgen over dat de democratie in Nederland minder goed zal functioneren.

53% vindt dat mensen zoals 'zij' niks te zeggen hebben over wat de regering doet.

77% vindt dat overheidsregels zo ingewikkeld zijn dat gewone mensen ze niet meer begrijpen.

88% vindt dat de overheid problemen voor zich uitschuift.

74% vindt dat overheid en politie steeds meer moeite heeft met het garanderen van de veiligheid.

*Infographics tonen alleen de hoofdlijnen. Zie de bijlagen voor alle data.

4. Intern ongenoegen

Intern ongenoegen – verwijst naar de druk die onvrede op de samenleving kan zetten. Welke aspecten zien Nederlanders als het meest frustrerend c.q. ontwrichtend? In dit onderdeel staan stellingen centraal over de legitimiteit van de overheid en over prestaties op macrogebieden van veiligheid, economie en inspraak zoals die verwacht worden door het publiek in onze democratische rechtsorde.

Algemene zorgen over intern ongenoegen. In de eerdere voorjaarspeiling gaf 82 procent van de Nederlanders aan zich in meer of mindere mate zorgen te maken over de invloed van groeiende onvrede binnen de samenleving op de veiligheid en stabiliteit van het land. In de zomerpeiling zien we een toename van ruim 4 procent. Ook het aandeel Nederlanders dat zich veel of heel veel zorgen maakt over intern ongenoegen neemt toe, waar dit bij vorige peilingen afnam. Ook het aandeel Nederlanders dat vreest dat het land de komende tijd onveiliger zal worden blijft hoog en stabiel, en beweegt zich al vier metingen lang rond een ruime meerderheid.

De kritische houding tegenover overheid en instituties blijft onverminderd aanwezig: een enorme meerderheid vindt nog altijd dat de overheid problemen voor zich uitschuift, dat overheidsregels te ingewikkeld zijn geworden voor gewone mensen, en dat overheid en politie steeds meer moeite hebben om de veiligheid te waarborgen. Juist de bestendigheid moet als zorgwekkend worden gezien omdat deze onvrede “het nieuwe normaal” dreigt te worden. Zo liggen het wantrouwen in de overheid en het gebrek aan vertrouwen in het vermogen van de politie om de veiligheid te waarborgen op hetzelfde niveau als in de zomerpeiling van 2025.

Top-3 dreigingen. De top drie thema's van intern ongenoegen, met migratie op de eerste plaats, blijft ook in de zomerpeiling intact. Hoewel het thema van veiligheid en openbare orde dat van culturele en etnische verschillen voorbijstreeft. Ook al staat migratie onafgebroken op nummer één, de onderliggende steun stijgt nog eens van 46 procent in het voorjaar naar 51 procent nu. Daarmee stijgt migratie sterker dan andere thema's. Dit benadrukt nog eens hoe zwaar dit thema is geworden in de publieke perceptie.

Tegelijk laten de onderliggende cijfers zien dat de spreiding van het sentiment over migratie ook behoorlijk groot is. Eerder bracht HCSS in de Focus “Dreigingssentiment migratie” al in kaart hoe sterk de zorg over dit thema samenhangt met politieke voorkeur.¹² Dat beeld wordt bevestigd door de Clingendael Barometer *Tussen hoop en vrees*, die in dezelfde periode een vrijwel identieke breuklijn vindt: buitenlandse inmenging in migrantengemeenschappen wordt door de achterban van PVV, JA21, VVD en FvD als een serieuze dreiging gezien, terwijl kiezers van D66 en GroenLinks-PvdA daar aanzienlijk minder zwaar aan tillen.¹³ Diezelfde uitsplitsing laat zien dat de scheidslijnen verder reiken dan partijkiezen alleen. Zo speelt opleidingsniveau een duidelijke rol: hoger opgeleiden beschouwen migratie aanmerkelijk minder vaak als een

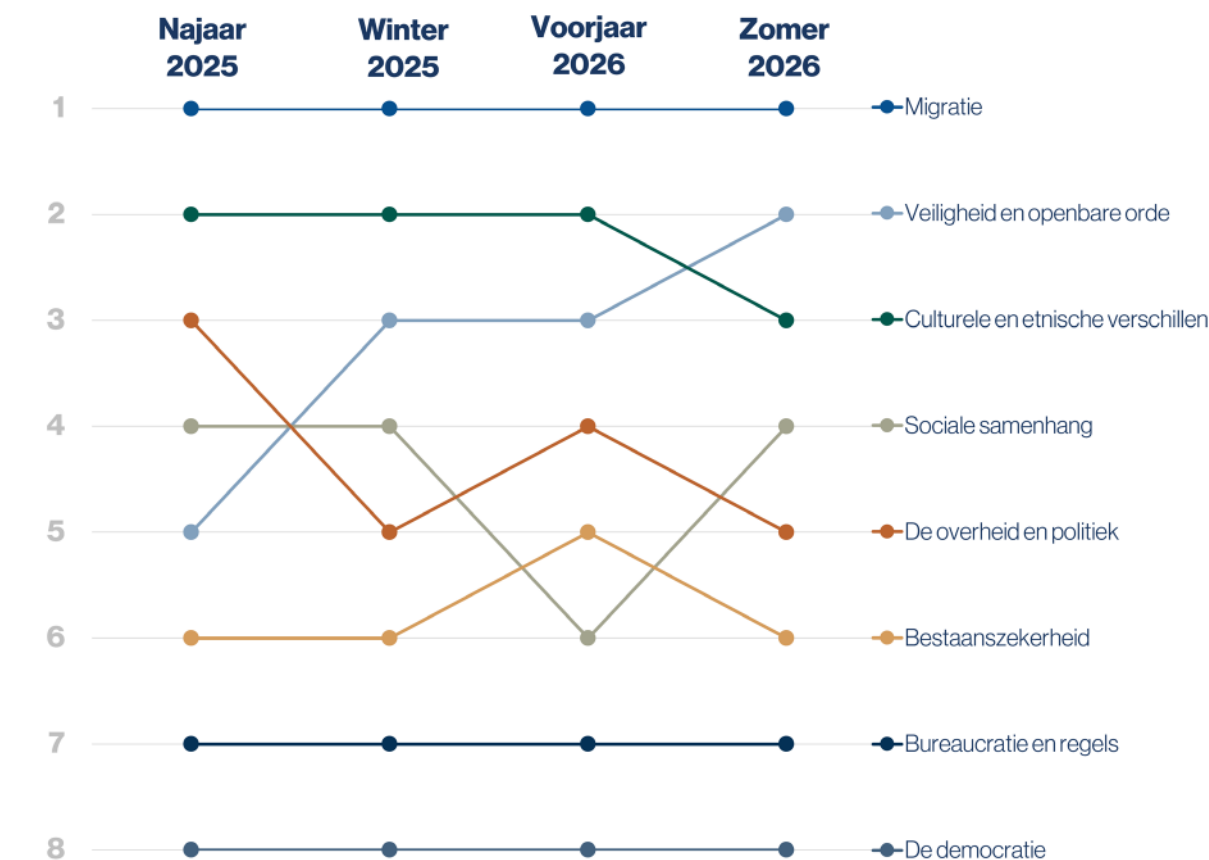
¹² The Hague Centre for Strategic Studies. (2026, mei). HCSS Focus | Dreigingssentiment migratie.

¹³ Instituut Clingendael. (2026). *Tussen hoop en vrees 2026*. In de partijpolitieke uitsplitsing ervoer 88 procent van de PVV-aanhanger en 89 procent van de JA21-aanhanger buitenlandse inmenging in migrantengemeenschappen als bedreigend, tegenover 55 procent (D66) en 44 procent (GroenLinks-PvdA).

Intern Ongenoegen: Grootste zorgen

Rangorde van nationale dreigingen die het vaakst door Nederlanders worden gekozen als bedreiging voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

Bron: HCSS Publieksmonitor - Zomerpeiling 2026

bedreiging voor de veiligheid en stabiliteit dan lager en middelbaar opgeleiden. Ook leeftijd tekent een scherp contrast: jongeren noemen migratie nauwelijks als grootste zorg en wijzen juist veel vaker naar het gebrek aan sociale samenhang als het meest urgente probleem.

Een vergelijkbaar patroon tekent zich af wanneer we naar de verstedelijkingsgraad kijken. In dichtbevolkte, sterk verstedelijkte gebieden noemen Nederlanders migratie juist relatief weinig als grootste dreiging, terwijl zij daar de erosie van sociale samenhang als een van de belangrijkste kwesties aanmerken. Migratie wordt daarentegen het vaakst als bedreiging genoemd in gebieden met een lagere bevolkingsdichtheid, waar de directe zichtbaarheid van migratie in het dagelijks leven doorgaans juist geringer is. Dit contrast, waarbij de zorg over migratie het sterkst leeft op plaatsen waar de feitelijke aanwezigheid ervan het kleinst is, sluit aan bij een breder en veelvuldig beschreven patroon in het maatschappelijk debat en benadrukt dat de dreigingsperceptie rond migratie niet los kan worden gezien van de sociale en geografische context waarin mensen leven.

Specifieke observaties. Inzoomend op een aantal afzonderlijke stellingen over overheid en democratie, zien we een paar accentverschuivingen. Waar de staat van de democratie geen top concern is binnen de rangorde van interne dreigingen, maakt 59 procent zich toch zorgen dat de democratie in Nederland minder goed zal gaan functioneren en geeft 53 procent aan

dat mensen zoals zichzelf weinig tot niets te zeggen hebben over wat de regering doet. Deze cijfers moeten ernstig worden genomen en bevestigen het gevoel van beperkte politieke zeggenschap dat minder nadrukkelijk naar voren komt in de top-3.

Een ruime meerderheid vindt daarnaast dat overheidsregels zo ingewikkeld zijn geworden dat gewone mensen ze niet meer begrijpen (77 procent) en dat de overheid problemen voor zich uitschuift (88 procent). Daarnaast vindt driekwart van de Nederlanders dat men zich in de samenleving steeds asocialer gedraagt, en meent 74 procent dat overheid en politie toenevende moeite hebben de veiligheid te garanderen. Waar het vertrouwen in de politiek op onderdelen dus voorzichtig kan herstellen, blijft de zorg over de daadkracht en het probleemoplossend vermogen van de overheid extreem hoog.

Subversieve krachten

HCSS Publieksmonitor Zomerpeiling 2026

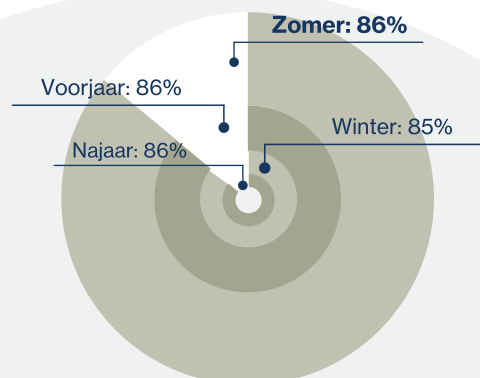
Algemene zorgen over subversieve krachten

In hoeverre maken Nederlanders zich zorgen over de invloed van extremistische of ondermijnende groepen uit binnen- en buitenland?

Najaar 2025	33%	30%	21%
Winter 2025	34%	30%	20%
Voorjaar 2026	36%	31%	16%
Zomer 2026	32%	30%	25%

Helemaal geen zorgen ↔ Heel veel zorgen

Percentage mensen dat vindt dat online omgevingen een belangrijke voedingsbodem voor haat en geweld in onze samenleving vormen.

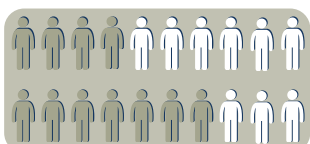

Top drie meest gepercipieerde dreigingen

Veel Nederlanders zijn bezorgd over extremisme, in het bijzonder over rechts- en religieus-extremistische bewegingen. Opvallend is dat deze zorgen consistent op de tijd zijn. De recente wisseling van de nummer 1 en 2 is sinds het begin van de HCSS Publieksmonitor de enige wijziging.

Specifieke observaties Subversieve krachten

38% ziet vaak berichten over rechtsextremistische bewegingen.

65% vindt dat rechts-extremistische denkbelden steeds meer grip op de samenleving krijgen.

39% denkt dat Nederland binnenkort te maken zal krijgen met jihadistisch geweld.

52% vindt dat georganiseerde misdaad steeds meer grip op rechtssysteem/samenleving krijgt.

72% ziet gebouwen bekladden-blokkades opwerpen als geweld tegen samenleving.

5. Subversieve krachten

Subversieve krachten is in de HCSS Publieksmonitor de abstracte term voor actoren, groepen of staten die bewust proberen de rechtsorde te ondermijnen, te ontregelen of te vervangen, zoals extremistische groeperingen, georganiseerde misdaadgroepen of statelijke actoren die Nederland willen ontregelen. Deze krachten kunnen bestaand ongenoegen en kwetsbaarheden in de samenleving bovendien exploiteren, waardoor ze ook een versterkende factor zijn van sluimerende onrust en instabiliteit.

Algemene zorgen over subversieve krachten. Net als bij het interne ongenoegen blijft het algemene beeld rond de subversieve krachten opvallend bestendig. Al vier metingen op rij geeft ruwweg de helft van de Nederlanders aan zich zorgen te maken over de invloed van extremistische of ondermijnende groepen uit binnen- en buitenland, en ook in de zomerpeiling blijft dat aandeel grotendeels op niveau. Wel valt op dat de groep die zich hierover héél veel zorgen maakt weer aandikt tot een kwart, na de lichte terugval in het voorjaar. De intensiteit van de bezorgdheid neemt daarmee toe, ook al blijft het totale aandeel bezorgden vrijwel gelijk.

Daarnaast vindt – aanhoudend – meer dan acht op de tien Nederlanders dat online omgevingen een belangrijke voedingsbodem vormen voor haat en geweld in de samenleving. De onderliggende mechanismen daarvan werden al in verschillende HCSS-rapporten besproken.¹⁴ Dat beeld sluit aan bij bredere ontwikkelingen rond digitale dreigingen en online criminaliteit. Zo blijkt, zoals ook al in de voorjaarspeiling benoemd, uit de Veiligheidsmonitor 2025 dat 17 procent van de Nederlanders in het afgelopen jaar slachtoffer is geweest van een vorm van online criminaliteit, een lichte stijging ten opzichte van 2023.¹⁵ De combinatie van een breed gedeeld gevoel dat het digitale domein haat en geweld aanwakkert en de alledaagse blootstelling aan online misleiding en fraude houdt het hardnekkige beeld in stand dat online omgevingen als katalysator fungeren voor ondermijnende en extremistische dynamiek. Zorgen over subversieve krachten worden zo niet alleen gevoed door ideologische dreigingen, maar ook door concrete ervaringen en kwetsbaarheden in het digitale domein.

Top-3 dreigingen. Waar de subversieve krachten zich meting na meting kenmerkten door een vrijwel onwrikbare rangorde, laat de zomerpeiling voor het eerst een verschuiving zien: rechts-extremistische bewegingen en religieus-extremistische bewegingen wisselen van plaats. De onderliggende cijfers verduidelijken echter dat die kentering kleiner is dan de wisseling suggereert, want beide vormen van extremisme worden in de zomerpeiling door precies evenveel Nederlanders genoemd: elk komt uit op 50 procent, waarmee het verschil van zo'n zeven procentpunt volledig is gedicht. De wisseling is dus het gevolg van twee dreigingen die naar elkaar toe zijn gekropen, waarbij dus met name de zorgen rond rechts-extremistische bewegingen gestegen zijn.

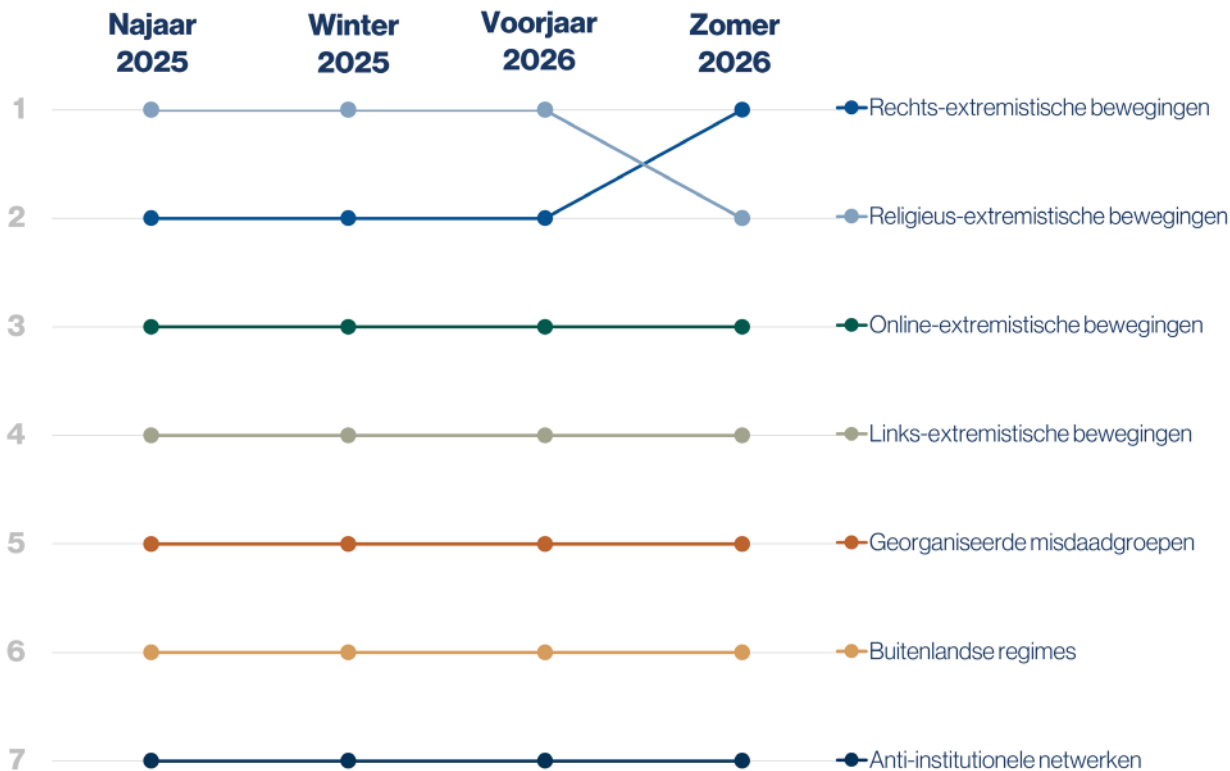
¹⁴ The Hague Centre for Strategic Studies. (2026, 10 maart). [HCSS Focus | Het COM-netwerk](#).

¹⁵ Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). (2026). [Veiligheidsmonitor 2025, hoofdstuk 3: Online criminaliteit](#).

Subversieve Krachten: Grootste zorgen

Rangorde van groepen en invloeden die het vaakst door Nederlanders worden gekozen als bedreiging voor de veiligheid en stabiliteit van Nederland, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

Bron: HCSS Publieksmonitor - Zomerpeiling 2025

Specifieke observaties. Onder de top drie tekent zich een andere verschuiving af: de groeiende zorg over georganiseerde misdaad. Het aandeel Nederlanders dat vindt dat georganiseerde criminaliteit steeds meer grip krijgt op het rechtssysteem en de samenleving stijgt naar 52 procent. Een jaar eerder lag dat percentage ruim 5 procent lager. Dat wijst op een toenemend gevoel dat ondermijnende structuren relatief veel ontwikkelingsruimte krijgen in Nederland. Ook de zorg over buitenlandse regimes wint terrein, van 27 naar 31 procent, wat aansluit bij de bredere trend waarin Nederlanders de internationale omgeving als onzekerder en dreigender zijn gaan ervaren. Dit is ook opvallend omdat de zorg over de Oekraïne-oorlog juist getemperd wordt.

De zorg over de verspreiding van extremistische denkbeelden blijft daarnaast pregnant. Zo geeft 38 procent aan regelmatig berichten tegen te komen over rechtsextremistische bewegingen. 65 procent vindt dat deze denkbeelden steeds meer grip krijgen op de samenleving. Dit is een merkbare stijging die de opmars van rechtsextremisme naar de eerste plaats contextualiseert.¹⁶ De zorg over rechtsextremisme leeft geheel verklaarbaar met name aan de progressieve en internationaal georiënteerde kant van het spectrum. Tegelijk denkt 39 procent dat Nederland op afzienbare termijn te maken zal krijgen met jihadistisch geweld.

¹⁶ Dat de perceptie van extremisme sterk politiek gekleurd is, blijkt ook uit de Clingendael Barometer. Een extreemrechtse terroristische aanslag wordt hoger als dreiging ingeschat dan een extreemlinkse, en de waardering daarvan loopt scherp uiteen langs partijlijnen. Instituut Clingendael. (2026). [Tussen hoop en vrees 2026](#). In de dreigingshiërarchie scoorde een extreemrechtse terroristische aanslag (positie 41) hoger dan een extreemlinkse (positie 43), met sterk uiteenlopende inschattingen tussen de achterbannen van progressieve en conservatieve partijen.

Weerbaarheid & Veerkracht

HCSS Publieksmonitor Zomerpeiling 2026

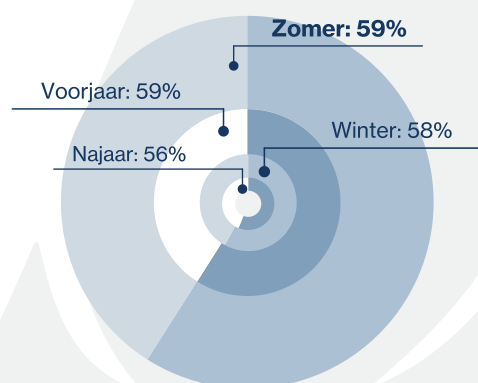
Algemeen vertrouwen in weerbaarheid en veerkracht

In hoeverre hebben Nederlanders er vertrouwen in dat het land veerkrachtig genoeg is om grote crises aan te kunnen?

Percentage Nederlanders dat er vertrouwen in heeft dat Nederland goed voorbereid is op rampen.

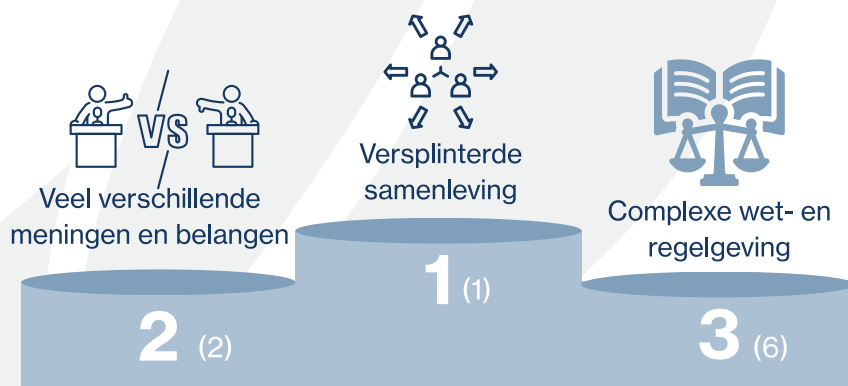
Najaar 2025	30%	38%	20%
Winter 2025	29%	36%	21%
Voorjaar 2026	29%	39%	20%
Zomer 2026	30%	35%	21%

Helemaal geen vertrouwen ↔ Heel veel vertrouwen

Top drie meest gepercipieerde kwetsbaarheden

Een groot deel van de Nederlanders is bezorgd over de kwetsbaarheid van de samenleving zoals versplintering, onderlinge verschillen in meningen en belangen, en de complexiteit van wet- en regelgeving. Daarmee verdwijnt de afhankelijkheid van andere landen nu uit de top concerns.

Specifieke observaties weerbaarheid & veerkracht

12% heeft veel vertrouwen dat Nederland goed is voorbereid op sabotages.

18% vindt dat Nederland in vergelijking met andere landen goed is voorbereid op een crisis.

56% heeft veel vertrouwen dat ze zichzelf kunnen redden tijdens een noodsituatie.

66% vindt dat mensen in hun buurt elkaar helpen als dat nodig is.

*Infographics tonen alleen de hoofdlijnen. Zie de bijlagen voor alle data.

6. Weerbaarheid en veerkracht

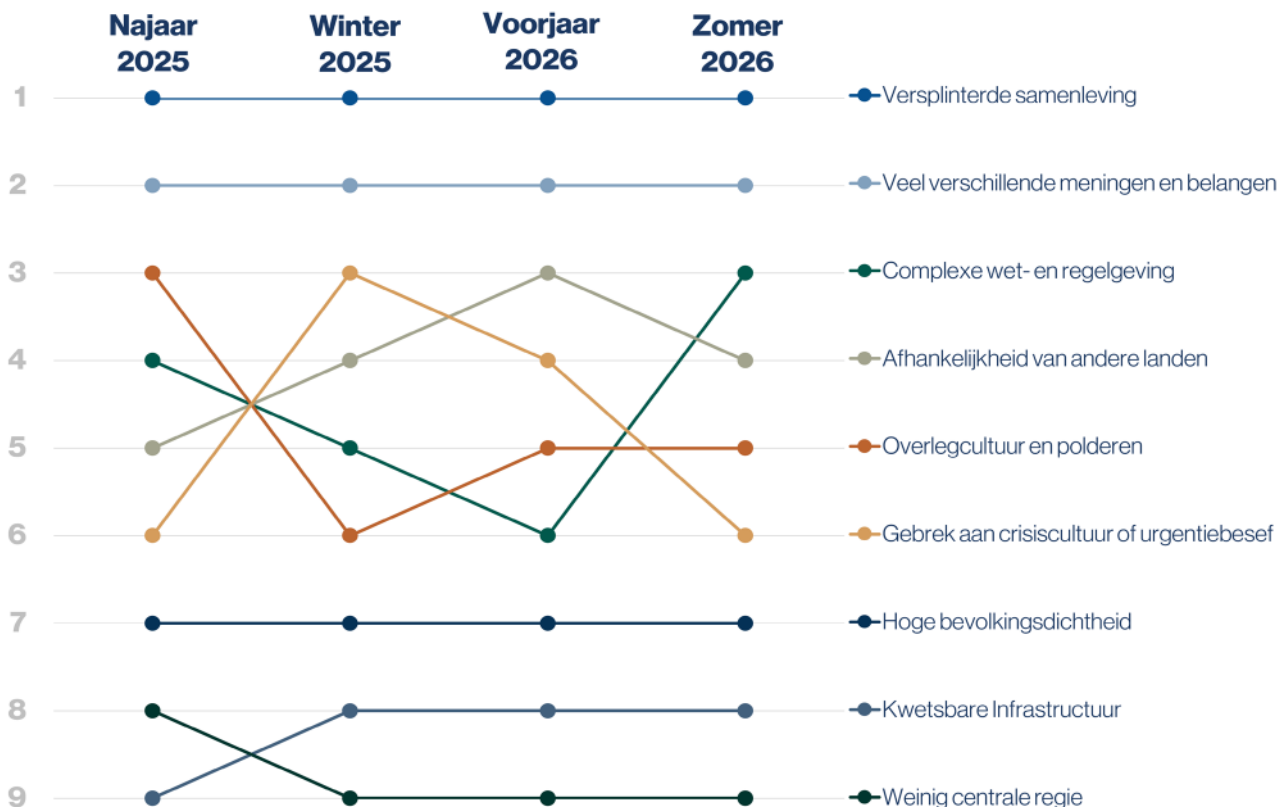
De dimensie weerbaarheid en veerkracht belicht de oordelen van Nederlanders over de mate van robuustheid en veerkracht van de samenleving. Weerbaarheid en veerkracht verwijzen naar het vermogen van een samenleving om schokken, spanningen en ondermijnende invloeden te weerstaan, dan wel op te vangen en ervan te herstellen. Naast fysieke aspecten spelen ook sociale factoren een rol, zoals solidariteit en “samenredzaamheid”.

Algemeen vertrouwen in weerbaarheid en veerkracht. De overwegend kritische houding zet zich voort. Het aandeel Nederlanders dat er weinig tot geen vertrouwen in heeft dat het land veerkrachtig genoeg is om grote crises aan te kunnen blijft op een relatief hoog niveau. Er is ook lichte verbetering in het vertrouwen in fysieke weerbaarheid: circa zes op de tien Nederlanders geven aan dat Nederland goed voorbereid is op crises zoals natuurrampen of grootschalige incidenten, een niveau dat in eerdere metingen nog aanzienlijk lager lag. Daarnaast geldt dat het vermogen van de samenleving om met sociale spanningen om te gaan beduidend lager wordt beoordeeld.

Weerbaarheid en veerkracht: Meest genoemde zwaktes

Rangorde van de belangrijkste kwetsbaarheden van Nederland in tijden van crisis die het vaakst door Nederlanders worden gekozen, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

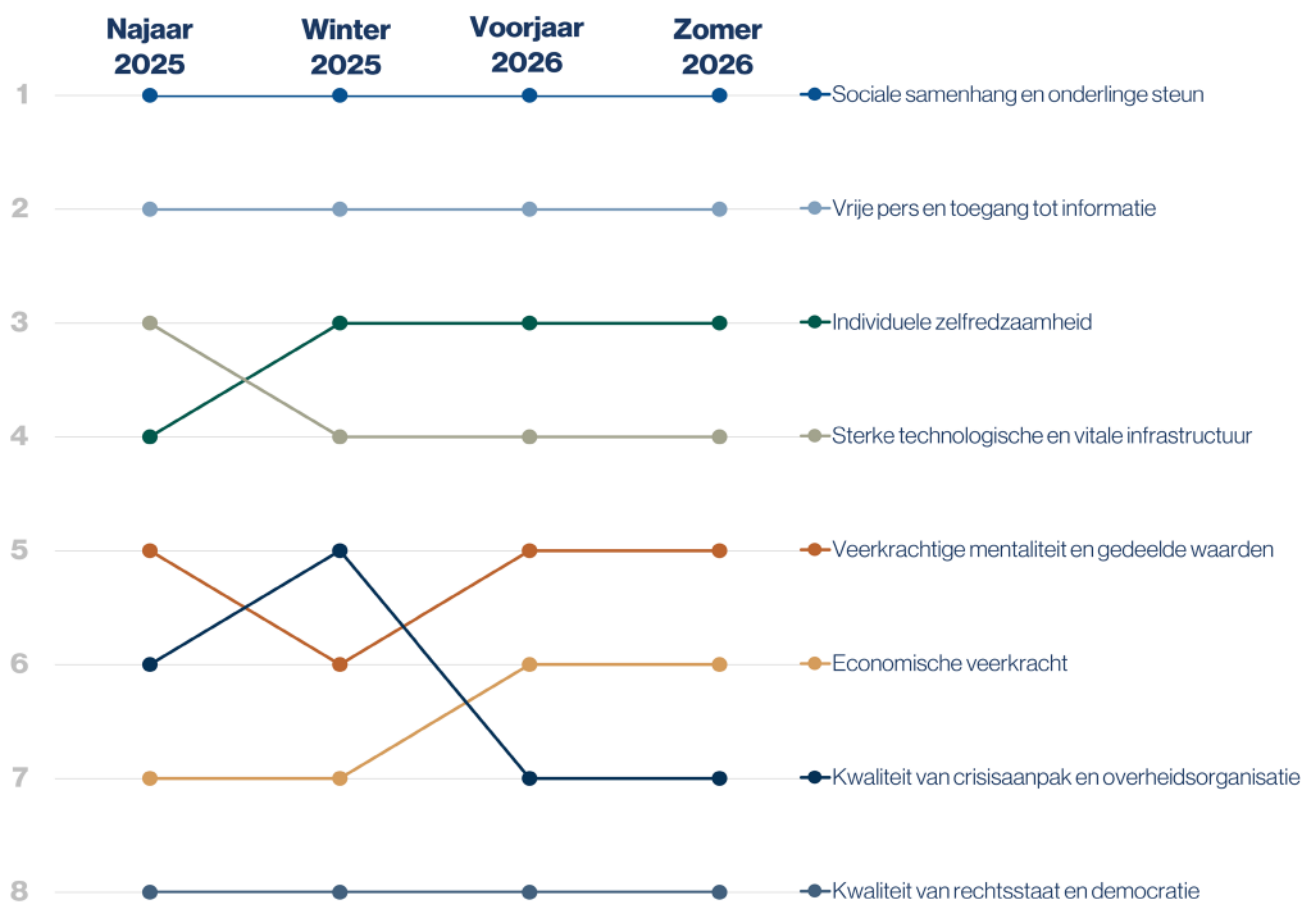

Top-3 kwetsbaarheden. Net als in eerdere peilingen zoeken Nederlanders de belangrijkste kwetsbaarheden tijdens crises primair in de interne dynamiek van de samenleving. De versplintering van de samenleving blijft de meest genoemde kwetsbaarheid. Op de tweede plaats staat opnieuw de spanning tussen uiteenlopende meningen en belangen, oftewel, het negatieve effect van polarisatie. Het thema van complexe wet- en regelgeving klimt op naar de derde positie, terwijl de afhankelijkheid van andere landen buiten de top-3 valt. De perceptie van kwetsbaarheid verschuift daarmee weer wat sterker naar de binnenlandse, bestuurlijke sfeer.

Weerbaarheid en veerkracht: Meest genoemde krachten

Rangorde van de belangrijkste bronnen op het gebied van veerkracht en weerbaarheid die het vaakst door Nederlanders worden gekozen, zoals gemeten in de HCSS Publieksmonitor.

Bron: HCSS Publieksmonitor - Zomerpeiling 2026

Top-3 veerkracht. Waar de kwetsbaarheden grotendeels in de interne dynamiek worden gezocht, zoeken Nederlanders de belangrijkste bronnen van veerkracht doorgaans in de persoonlijke sfeer. Net als in de twee voorgaande peilingen staan aspecten van sociale samenhang en onderlinge steun opnieuw bovenaan als belangrijkste veerkrachtfactor. Andersom staan institutionele crisiskwaliteiten juist onderaan. Het benadrukt dat de investeringen in het burgerlijk vertrouwen in de crisisaanpak nog een weg te gaan hebben.

Specifieke observaties. De zomerpeiling bevestigt aan de hand van specifiekere stellingen dat Nederlanders meer geloof hechten aan hun eigen zelfredzaamheid of directe omgeving dan in de bestuurlijke paraatheid. Zo heeft 56 procent er veel vertrouwen in zichzelf te kunnen redden en vindt 66 procent dat mensen in hun buurt elkaar helpen wanneer dat nodig is. Slechts 12 procent heeft er veel vertrouwen in dat Nederland goed is voorbereid op sabotage en amper 18 procent vindt dat het land in vergelijking met andere landen goed op een crisis is voorbereid. Die kloof tussen een stevig vertrouwen in het eigen, lokale handelingsvermogen en een schraal vertrouwen in de institutionele voorbereiding is het meest kenmerkende en terugkerende patroon binnen deze dimensie.

7. Samenvattend

Nederlanders beoordelen de maatschappelijke stabiliteit voor de vierde keer op rij met een 6,1. Daarmee blijft het algemene oordeel opvallend constant, maar onder dat rustige oppervlak tekenen zich wel degelijk verschuivingen af. De verdeling van de rapportcijfers beweegt zich steeds sterker naar de uitersten, wat erop wijst dat de onderlinge verschillen tussen Nederlanders toenemen en het beeld van de samenleving verder uiteenloopt.

De meest kenmerkende beweging is een **kanteling van zorgen over buiten naar zorgen over binnen**. Waar de voorjaarspeiling nog in het teken stond van een scherpe toename van de zorgen over externe dreigingen, stabiliseert die bezorgdheid zich nu, terwijl het zwaartepunt van de grootste stijgers verschuift naar de binnenlandse sfeer. Zowel het interne ongenoegen als de zorg over subversieve krachten neemt toe. Een plausibele verklaring ligt in de binnenlandse spanningen van de afgelopen maanden, en dan met name in de oplopende onrust rond migratie en asielopvang.

Kijken we naar het **intern ongenoegen**, dan is migratie structureel het zwaarste thema. Tegelijk laat de meting zien dat migratie allerm minst even zwaar weegt bij alle Nederlanders: de zorg loopt scherp uiteen langs politieke, generationele, opleidings- en geografische lijnen. Juist dat gegeven, waarbij hetzelfde thema de een tot grote bezorgdheid brengt en bij de ander nauwelijks raakt, illustreert hoe de dreigingsperceptie in Nederland steeds sterker samenhangt met het maatschappelijke gezichtspunt.

Binnen de **externe druk** valt op dat de rangorde en de onderliggende cijfers uit elkaar kunnen lopen. Migratie en de afhankelijkheid van buitenlandse energie en grondstoffen blijven onbetwist bovenaan, terwijl klimaatverandering, aangejaagd door de recordwarme zomer, de sterkste stijger van de meting is. Tegelijk zakt de zorg over oorlog in Europa verder weg, maar wint weer de zorg over de spanningen tussen grootmachten aan gewicht. Enige aandachtsverslapping over de Oekraïne-oorlog lijkt daar mee zichtbaar, terwijl de abstractere zorgen over de verschuivende geopolitieke machtsverhoudingen juist ook bij burgers scherp op het netvlies blijft staan als iets met potentieel grote maatschappelijke impact.

Inzake **subversieve krachten** zien we dat zorgen over religieus en rechtsextremisme naar elkaar toe kruipen, waarbij rechtsextremisme beduidend vaker wordt genoemd als concern. Daarnaast groeit de zorg dat georganiseerde misdaad steeds meer grip krijgt op het rechtssysteem en de samenleving, en wint ook de bezorgdheid over buitenlandse regimes terrein. Samen met de brede herkenning dat online omgevingen een voedingsbodem vormen voor geweld, ontstaat het beeld van een samenleving die zich steeds bewuster is van ondermijnende en extremistische krachten.

Het **vertrouwen** in de bredere maatschappelijke veerkracht blijft beperkt. Nederlanders ontnemen hun vertrouwen vooral aan hun directe omgeving en eigen redzaamheid: paradoxaal noemt men sociale samenhang als hoofdbron van veerkracht, terwijl men versplintering en polarisatie tegelijk als de grootste kwetsbaarheid ziet. Veelzeggend is dat de kwaliteit van institutionele crisisaanpak of een functionerende rechtsstaat zelden wordt aangemerkt als factor van weerbaarheid.

Conclusie. De zomerpeiling bevestigt het beeld van een samenleving die in algemene zin stabiel oogt, maar waarin terugkerende thema's breed en hardnekkig aanwezig blijven, en ook voorkomen dat het vertrouwen in de stabiliteit toeneemt. De institutionele realiteit vormt in de perceptie niet het anker dat het zou moeten zijn op papier. Tegelijk blijft de directe omgeving voor veel mensen bij uitstek de structuur om op te bouwen. Voor beleidsmakers ligt hier een dubbele opgave. Enerzijds vraagt het publieke beeld om een geloofwaardig antwoord op de zorgen die het ongenoegen almaar blijven voeden. Anderzijds blijft het essentieel te investeren in positieve kracht die uitgaat van de kleine structuren dichtbij mensen zelf, die klaarblijkelijk veel kracht en vertrouwen kunnen geven in de samenleving.

The Hague Centre
for Strategic Studies

HCSS

Lange Voorhout 1
2514 EA The Hague

Follow us on social media:

@hcssnl

The Hague Centre for Strategic Studies

Email: info@hcss.nl
Website: www.hcss.nl